

EUGENIUSZ CIKAŁO, STEFAN NOWOSIADŁO
Uniwersytet Lwowski im. I. Franka

Stworzenie specjalnych stref ekonomicznych – poważny czynnik restrukturyzacji gospodarki

Głównym celem dzisiejszej polityki regionalnej Ukrainy jest stworzenie prawnych i ekonomicznych warunków dla efektywnego wykorzystania potencjału zasobów każdego regionu, jego umiejscowienia geopolitycznego w oparciu o przeszłość historyczno-kulturową. Jednym z efektywnych mechanizmów terytorialno-gospodarczej organizacji gospodarki, jej restrukturyzacji, rozszerzenia samodzielności regionów jest sformowanie specjalnych stref ekonomicznych (SSE), na terenach których wprowadza się ulgi celne, waluto-

wo-finansowe, podatkowe oraz inne warunki sprzyjające rozwojowi działalności krajowych i zagranicznych osób prawnych i fizycznych.

Celem stworzenia SSE jest:

- stymulowanie przekształceń strukturalnych w gospodarce poprzez przyciąganie inwestycji zagranicznych;
- aktywizacja wspólnie z inwestorami zagranicznymi działalności przedsiębiorczej dla zwiększenia eksportu towarów i usług;
- zwiększenie dostarczania na rynek wewnętrzny wysokogatunkowej produkcji i usług;
- aktywizacja wymiany naukowo-technicznej i wprowadzenie nowych technologii;
- wprowadzenie doświadczeń organizacyjnych i metod kierowania gospodarką rynkową;
- stworzenie nowoczesnej infrastruktury rynkowej;
- ulepszenie wykorzystania zasobów naturalnych i pracowniczych;
- przyspieszenie rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych regionów i państwa oraz wzrost stopy życiowej ludności.

Mając na uwadze dzisiejszą sytuację ekonomiczną i konieczność wykorzystania obecnego potencjału produkcyjnego oraz kwalifikowanych środków produkcyjnych na Ukrainie sens będzie miało stworzenie szerokiej sieci SSE rozmaitych typów – z przewagą handlowych, kompleksowo-produkcyjnych, naukowo-technicznych, turystyczno-rekreacyjnych i in. Wybór sposobu organizacji SSE wynika z dwóch głównych kryteriów, tj. efektywności gospodarczej oraz optymalnych powiązań elementów typowych z warunkami specyficznymi danego obszaru i elementów gospodarczych. Zakłada się, że maksymalne efekty

działalności SSE – przy minimalnych nakładach wstępnych – uzyskane zostaną przy stworzeniu stref różnej specjalizacji (eksportowych, importowych, tranzytowych).

W SSE towary pochodzenia zagranicznego mogą być chronione, kupowane i sprzedawane bez cła i celnych poborów, co sprzyja aktywizacji handlu zewnętrznego. Kryteria stworzenia stref takiego kształtu całkowicie realizują się w regionach przygranicznych, które już mają rozwiniętą infrastrukturę dla obsługi zewnętrznych potoków towarowych. Przyszłościowym i gospodarczo wartościowym kierunkiem jest stworzenie wielu wyprofilowanych stref zespołowych. W tych strefach wprowadza się specjalne ulgi podatkowe, dewizowo-finansowe, celne, które miałyby na celu stymulowanie przedsiębiorczości, podłączenie inwestycji w branże priorytetowe, rozwój międzynarodowych powiązań gospodarczych, wykorzystanie nowoczesnych technologii, zatrudnienie ludności. Mogą mieć one charakter eksportowych stref produkcyjnych, gdzie w pierwszej kolejności rozwija się produkcja

eksportowa, zorientowana na przetwórstwo własnych surowców i przeważnie montaż wyrobów importowanych. Do stworzenia eksportowo-wytwórczych stref z orientacją na wytwarzanie produkcji skomplikowanych maszyn, mebli, produkcji przemysłu lekkiego dobre warunki mają szczególnie zachodnie województwa Ukrainy (Iwowskie, zakarpackie, czernowickie oraz Krym). Duże nadzieje pokłada się w stworzeniu stref naukowo-technicznych. Specjalne akty prawne orientuje się na rozwój działalności naukowej i potencjału produkcyjnego, osiąganie nowego rodzaju gospodarki przez stymulowanie podstawowych i aplikacyjnych badań naukowych, a następnie wprowadzenie tych opracowań naukowych do przedsiębiorstw. Najpoważniejsze możliwości rozwoju dzięki zasobom potencjału intelektualnego, naukowego oraz przedsiębiorczości mają takie miasta, jak Kijów, Charków, Lwów i Odesa.

Na Ukrainie powinno się też zmierzać do stworzenia ośrodków naukowo-technicznych różnej specjalizacji a także zaplecza technicznego i inkubatorów przedsiębiorczości, które będą sprzyjać dalszemu rozwojowi potencjału naukowo-technicznego i wdrażania innowacji w strefie produkcyjnej.

Również unikalny potencjał zasobów przyrodniczych Ukrainy, istniejące ośrodki lecznicze i wypoczynkowe, powiązane komunikacyjnie, a także znaczny popyt na usługi rekreacyjne stanowią potencjalne warunki dla stworzenia i funkcjonowania stref turystyczno-rekreacyjnych. W takich strefach istnieją podstawy dla aktywizacji działalności gospodarczej (w tym z udziałem kapitałów zagranicznych) w sferę biznesu rekreacyjno-turystyczno-rekreacyjnego. Podstawą dla stworzenia takich stref są regiony Karpat (województwa: Iwowskie, zakarpackie, iwano-frankowskie) oraz województwo odeskie i Krym.

W celu zapewnienia normalnych warunków funkcjonowania stref oraz pobudzenia mechanizmów inwestowania na takich terenach ustala się tryb specjalny dla przyciągnięcia inwestycji zagranicznych. Dlatego firmy zagraniczne otrzymują możliwość inwestowania określonych kwot w różne sektory, zgodnie z obowiązującym prawem Ukrainy o działalności gospodarczej (w tym strefy bankowej, ubezpieczeniowej), drogą:

- udziału majątkowego w przedsiębiorstwach, stwarzanych wspólnie z ukraińskimi osobami prawnymi i fizycznymi;
- stworzenia przedsiębiorstw zagranicznych, całkowicie należących do inwestorów zagranicznych oraz filii firm zagranicznych;

- nabywania udziałów w istniejących przedsiębiorstwach, papierów wartościowych, prawa użytkowania gruntów i innych praw własnościowych;
- udzielania kredytów na inną działalność w ramach czynnego układu prawnego Ukrainy.

Problemy związane z finansowaniem i zabezpieczeniem infrastruktury w SSE mogą być częściowo rozwiązane drogą nadania oddzielnych terenów niezabudowanych w dzierżawę długoterminową na warunkach ulgowych z gwarancją prawną stabilności, pod warunkiem podjęcia określonych kierunków działalności gospodarczej.

Zgodnie z ustawą „O ogólnych zasadach stworzenia i funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych” państwo gwarantuje podmiotom gospodarczym działającym w SSE prawo do wywożenia zysków i kapitału inwestowanego w strefie za granicę Ukrainy. W SSE działają punkty konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy, a przedsiębiorstwa działające w SSE powinny przestrzegać zasad Deklaracji Międzynarodowej Organizacji Pracy

o ponadnarodowych przedsiębiorstwach i polityki socjalnej. Pracownikom zagranicznym gwarantowany jest przelew za granicę ich dochodów z pracy w SSE oraz nagromadzenia i odsetki od nich w finansowo-kredytowych zakładach SSE. Obywatele zagraniczni, jak i obywatele ukraińscy, którzy pracują w SSE, mogą przelewać swoje środki w jakikolwiek (nie zakazany prawem Ukrainy) rodzaj działalności gospodarczej, tak na obszarze SSE, jak i poza nim na terenie Ukrainy.

Rozbudowa SSE przewiduje:

- w celu opracowania mechanizmów organizacyjnych, finansowych i protekcyjnych stworzenie lokalnych albo tak zwanych punktowych SSE, zajmujących niewielkie terytorium;
- na podstawie punktowych SSE i odrębnych regionów stworzenie wielofunkcyjnych SSE, a razem z terytorium innych państw – SSE międzynarodowych.

Duże zainteresowanie z punktu widzenia perspektywy współpracy międzynarodowej wywołują prace projektowe stworzenia punktowych SSE w przygranicznych obszarach województwa lwowskiego, szczególnie w powiecie jaworowskim. Powiat jaworowski znajduje się w północno-zachodniej części województwa lwowskiego i graniczy na zachodzie z Polską, na północnym wschodzie z powiatem żółkiewskim, na południu z powiatem mostyckim i gorodockim, a na wschodzie z miastem Lwów. Ogólny obszar powiatu wynosi 154,3 tys. ha, co stanowi 7,1% obszaru województwa lwowskiego. W powiecie znajduje się 146 jednostek osadniczych, w tym 2 miasta (Jaworów i Nowojaworów), 4 osiedla typu miejskiego (Iwano-Frankowe, Krakiwiec, Nemyrów, Szkło), w których zamieszkuje 123,6 tys. osób. Jaworów jest oddalony od Lwowa o 54 km i ma z nim oraz z powiatami sąsiednimi dobre połączenia samochodowe i kolejowe. Jest to powiat przemysłowo-rolniczy. W przemyśle zatrudnionych jest 9,5 tys. pracowników, w rolnictwie – 7 tys., w sferze prywatnej – 2,5 tys.

Sytuacja społeczno-polityczna na Ukrainie cechuje się zaostrzeniem problemów o charakterze produkcyjnym i ekologicznym. Ze względu na ograniczone środki restrukturyzacja gospodarki i intensyfikacja przemysłu w regionie kosztem budżetu państwa jest niemożliwa. Dlatego samorząd lokalny razem z zakładami pracy i przy poparciu władz państwowych poszukują sposobów wyjścia z tej sytuacji.

Położenie geograficzne powiatu stwarza warunki dla współpracy z państwami wschodniej i zachodniej Europy. W przyszłości przez teren powiatu przebiegać będzie droga międzynarodowa Berlin–Wrocław–Kraków–Lwów–Kijów, która będzie połączona z transeuropejską magistralą Lizbona–Triest–Budapeszt–Kijów. Zbudowanie takiej trasy pozwoli znacznie skrócić drogę z państw Europy Zachodniej do portów Morza Bałtyckiego i Morza Czarnego (Gdańsk–Odesa) i odwrotnie. Otwarcie w tej strefie – na granicy z Polską – jednego z największych przejść granicznych dla samochodów (5000 samochodów na dobę) poważnie skróci czas przekraczania granicy i oczywiście podwyższy jakość usług. Przy magistrali planuje się stworzenie specjalnej strefy ekonomicznej (SSE „Jaworów”), co przekształci ten region w atrakcyjny obszar dla inwestorów zagranicznych. Obecnie przygotowano zostało zaplecze techniczno-ekonomiczne oraz zatwierdzony został niezbędny akt prawny. SSE będzie mieć status terytorium z określonym planem zagospodarowania, zgodnie z licencjami w strefie rozbudowy infrastruktury, turystyczno-rekreacyjnej działalności i produkcji eksportowej (ryc. 1).

Ryc. 1. Punkty specjalnej strefy ekonomicznej „Jaworiv”

Legenda: 1. międzynarodowe samochodowe przejście graniczne oraz kompleks serwisowo-rekreacyjny „Krako-wiec”,
2. przedsiębiorstwo górniczo-chemiczne „Siarka” („Sirka”), 3. obiekty przemysłu miasta Nowojawo-rowska oraz gminy Szkło, 4. park narodowy (strefa chroniona) „Roztoczcza”,
5. projektowana ówczesnie trasa samochodowa szybkościowa

Specjalny tryb funkcjonowania strefy polegać będzie na ulgach podatkowych i kredy-towych. Odpowiednie licencje na działalność wydawać będzie konsorcjum „Jaworiv”, któ-re powstało w formie otwartej spółki akcyjnej. Konsorcjum liczy na włączenie się w dzia-łalność w strefie następujących kapitałów:

- kapitał ukraińskich firm prywatnych – 40%;
- środki organizacji i przedsiębiorstw państwowych krajowych – 30%;
- kapitał organizacji międzynarodowych – 15%;
- kapitał firm zagranicznych – 15%.

Działalność podmiotów w SSE organizuje się w ramach projektów, wśród których najważniejszym projektem jest 16 przedsiębiorstw przemysłowych. Największe wśród nich jest przedsiębiorstwo „Siarka” („Sirka”), które obecnie wykorzystuje tylko 27% swojego potencjału wydobywczego. Projekt decyduje o wprowadzeniu nowych schematów i techno-logii wytwarzania siarki z obniżeniem własnych kosztów produkcji, przeprofilowaniu przedsiębiorstwa polegającego na wprowadzeniu nowych wyrobów, rekultywacji ziemi z odnowieniem systemu wodnego i warunków ekologicznych. W strefie punktowej zamie-rza się realizować projekty wytwarzania energii elektrycznej, siarkobetonu, oliw technicz-nych i in. Zdecydowano także o budowie zachodnioukraińskiej rafinerii ropy naftowej. W sferze infrastruktury zaplanowano budowę międzypaństwowego przejścia granicznego dla samochodów Krakiweć–Korczo-wa, budowę strefy obsługi serwisowej „Autoport Kra-kiweć”, budowę magistrali międzynarodowej Kraków–Lwów i budowę obiektów infra-struktury usługowej.

Otwarcie przejścia granicznego Krakiwiec–Korczo-wa skróci drogę Kraków–Lwów o 26 km. Zakłada się, iż stworzenie drugiej, roztoczańskiej strefy rekreacyjnej dla ok. 150 tys. osób może przynieść dochód 5–12 mln dol. rocznie. W wyniku tych działań w pierw-szych 5 latach bezrobocie powinno się zmniejszyć do 6–8%. Działalność strefy umożliwi wypracowanie nowych instrumentów dla państwowej polityki celnej i podatkowej, stwo-rzenie systemu usług bankowych oraz inne możliwości w polityce regionalnej.

Literatura

- Prawo Ukrainy „O zasadach ogólnych stworzenia i działalności specjalnych (swobodnych) stref ekono-micznych”. Postanowa Rady Werchownej Ukrainy od 13.II.1992. Kijów. {Закон України „Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) еконо-мічних зон”. Постанова Верховної Ради України від 13.II.1992. Київ.}
- „Konsepca stworzenia specjalnych swobodnych stref ekonomicznych na Ukrainie”. Dodatek do postanowy Kabinetu Ministrow Ukrainy od 14 marca 1994 roku. Numer 164. {Концепція

створення спеціальних вільних економічних зон в Україні. Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 14 березня 1994 року. №164.}